

HAMSUN - NYTT

Knut Hamsuns verk og virkning i inn- og utland

Nr. 4/2006 og 1/2007, mars 2007, 19. årgang

Hamsun-Selskapets informasjonsblad
utgitt av Kompetansesenteret ved Knut Hamsun videregående skole, Hamarøy

Har du e-post? Hamsun-Selskapet ønsker å registrere medlemmenes e-post-adresser. Send oss en e-post: polden@hamsun-selskapet.no.

TITTEL

Combüchens overbevisning om at fakta umulig kan nå den samme prestisjonen som fiksjon, har ført til en ny og annerledes bok. Anbefales!

Hamsunbok kritikerfavoritt i Sverige: Litteraturkritikerne i den svenske avisen *Dagens Nyheter* har valgt ut tre favorittbøker hver fra høstens utgivelser. Hele fire kritikere har valgt Sigrid Combüchens bok *Livsklättraren*. "Ingen annen bok er satt på topp av tre av fire kritikere," noterer *Dag og Tid* (15.12.06) i Norge.

"Så nära Hamsuns hjärta har ingen nått," er overskriften til Nils Schwartz' anmeldelse i *Dagens Nyheter*. "Kompositionen är fri og stilen driven. Här finns inte den bittersta vittring av genikult, samtidigt som den virkelig eggjar til läsning av Hamsuns böker. Växelspelet mellan liv og verk är också skildrat med en avundsvärd kombination av intelligens og innlevelse," mener Peter Englund. Combüchen selv skriver til Hamsun-Nytt: "De fleste kritiker i Sverige har glatt mig med att säga att boken gett dem stor lust att börja läsa Hamsun igen. Och bättre kan jag inte föreställa mig, för jag hoppas på en Hamsunrenässans hos oss. Till våren kommer för övrigt en nyöversättning av *Sult* i Sverige och jag gör för närvarande mycket propaganda för Segelfoss- och Poldenromanerna som verkar nästan bortglömda i vårt land."

Livsklättraren har biografiske trekk, men er ikke en biografi, heller ikke et litteraturvitenskapelig verk i klassisk forstand. De som liker mest data, fakta og detaljerte kildebevis må heller holde seg til en av de store biografiene og analyser som er på markedet. Mye av det som kan bevises fra Hamsuns liv, er nok allerede kommet mellom permer, ikke minst i bokhøsten 2005.

Combüchen har gått et skritt videre. Hun har skrevet et portrett, et essay ut fra en personlig vinkling, i et varsomt, nærmest skjønnlitterært språk. "Bakgrunden till boken är att jag tycker Hamsun är en av de största romanförfattarna någonsin,"

forteller Combüchen. ”Han är ju också en författares författare, en av de stora inspiratörerna – var man ser sig om i litteraturen, träffar man på folk från Thomas Mann till Amos Oz som bekänner hur de fångats av hans magiska seende. Bonniers förlag beställde av mig en särskild sorts biografi, som ingår i serien Porträtt, importerad från Penguin i England. Det är inte en serie forskningsbidrag, utan ”författare möter författare”. Alltså en nu verksam skönlitterär författare skriver om en avliden favorit. Edna O’Brien har skrivit om Joyce, Nigel Nicolson om Virginia Woolf o s v.” Porträttformen ga Combüchen friheten til å fjerne seg litt fra de opptrukne biografi-stiene, i stil og i innhold. For eksempel er hun den første som fokuserer på Hamsuns første kone Bergljot gjennom det tomrommet hun utgjør i Hamsunlitteraturen. ”Men detta är ju inte ett fynd utan en omdisponering,” forklarar Combüchen.

Hun mener at biografiske datoer og hendelser alene ikke kan gi noe sant bilde av Hamsun, og med dette fremkaller hun motstand på mange plan. ”Jag fick häromdagen ett mail med ordet ”lögn” eftersom jag i min bok anger den traditionella beskrivningen av födelseort – Lom – även om jag dessutom citerar den alternativa och troligen korrekta orten – Vågå, där han ju föddes som det enda av syskonen, omgiven av äldre och yngre födda i Lom. Nu kan den sortens fakta inte ses som huvudsak i en essä om Hamsuns liv och verk, däremot är de det i

inhemska kalenderbitares huvuden.” Combüchens tanker om biografrens begrensninger finner støtte for eksempel hos Kari Løvaas i *Morgenbladet* (24.11.06): ”Mens den tradisjonelle biografien med sin naive form-estetikk, sin kronologiske og ”avslørende” tilnærming, ofte tilslører det faktum at forholdet mellom liv og verk ikke kan settes på formel, er Combüchens Hamsunbiografi skrevet med en lydhørhet og en formsans som fortøner seg som et langt sannere svar på både livet og verket”.

Sigrid Combüchen

Hamsunbiograf Robert Fergusson derimot anmelder boken, kanskje ikke overraskende, under overskriften ”Uklart Håmsunportrett” (*Dagbladet* 22.01.07). ”Den har intet register, intet notatapparat, og bibliografien er av kun symbolsk betydning,” kritiserer Fergusson blant annet. Men: ”Hun stoler på seg selv, har sine egne ideer og sin egen smak.”

Combüchen hadde aldri som målsetning å konkurrere med de norske Hamsun-biografene. ”Når jag började mitt arbete med boken visste jag ju att jag aldrig skulle kunna komma så nära fakta som de norska Hamsunforskarna, som är mer förtrogna med materialet och rent historiskt känner omgivande skeenden mycket bättre än jag. Så tanken var inte att ”outHamsun the Hamsunians”, utan att skriva ett slags essä, som inbegriper det biografiska,” forklarar Combüchen.

Og hva svarer hun på det i Norge avgjørende spørsmålet om Hamsun? ”Hamsun var funktionell nazist under okkupationen. Det går inte å motsäga. Men det är ändå omöjligt at se honom som medskapare av den systematiska brutalitet som gjør nazismen til en icke-ideologi.” Hun bearbejder spørsmålet på en oppriktig og ikke unnvikende måte, men gir det ikke stort rom: ”Jag har egentligen väntat mig mer kritik än jag fått, eftersom jag nästan inte skrivit om nazismen (eftersom så många skrivit bara om den). Men hur det än går med den saken, har arbetet med Hamsun tillhört det bästa i livet.”

INTERNASJONALT

Hamsun i Georgia: I slutten av 2006 ble Hamsuns *I Æventyrland* utgitt i georgisk oversettelse. Det er filmregissøren Olga Zghenti som har forhandlet fram rettigheter til å utgi Hamsun i Tbilisi.

Nytt og aktuelt i Tbilisi: I Æventyrland

Stadig stor interesse for Hamsun i Russland: Den russiske utgave av Kolloens kortfattede internasjonale Hamsun-biografi kommer høsten 2007. Også Tore Hamsuns *Efter år og dag* og en samling med *Sværmerer*, noveller og dikt er utgitt på nytt i Russland. (*Dag og Tid*, 22.12.06). Dessuten er *I Æventyrland* og *Fra det moderne Amerikas aandsliv* under utgivelse på russisk (*Drammens Tidende* 21.12.06).

Nasjonale tilpasninger i internasjonal bok: Ingar Sletten Kolloen har gjort spesialtilpasninger til det danske publikummet i den internasjonale utgaven av Hamsun-biografien ”Sværmer og erobrer.

Hamsun og sin tid". Utgaven lanseres for det danske markedet den 27.02.07. Spesielle tilpasninger ble også gjort for alle andre nasjonale utgaver av boken. (*Drammens Tidende*, 21.12.06).

Hamsun viktig i norsk litteratur-eksport: Salgsoversikter som NORLA (Norwegian Literature Abroad) har skaffet seg, viser at Knut Hamsun fremdeles er blant de forfattere som eksporteres mye. Hamsun ligger på 4. plass når det gjelder tallet av inngåtte utenlandskontrakter, etter Jostein Gaarder, Erlend Loe og Ellinor Rafaelsen. NORLA er et statsstøttet informasjonskontor som arbeider med å promotere norsk litteratur i utlandet. Direktør er Gina Winje.

Teaterregissør Sebastian Hartmann
Kilde: www.nationalteateret.no

Tysk teaterregissør setter opp *Markens Grøde*: Det er den dristige nytolker og publikumsprovokatør Sebastian Hartmann fra Tyskland som regisserer *Markens Grøde* på Nationalteateret i Oslo. Stykket hadde premiere den 14.02.07. Da den nå 38 år gamle Hartmann gjestet

Ibsen-festivalen i 2004 med sin tyske oppsetning av *Jon Gabriel Borkmann* på Nationalteateret, reiste Wenche Foss seg og gikk fra premieren. "Hun var selvfølgelig i sin fulle rett til å gjøre det," sier Hartmann. "Men om en skuespillerinnes mening blir avgjørende for om folk vil komme og se stykket, begynner det å nærme seg demagogi." For øvrig går han ut ifra at det blir bråk denne gangen også. Han lager nå engang ikke teater for å stryke teatrets faste abonnenter med hårene. "Publikum skal spørre seg: Orker jeg dette? Kan jeg le? Vil jeg gå nå?"

Slik formulerte Hartmann seg før Ibsen-premierer. *Markens Grøde* er ikke mindre utfordrende. I forestillingen inngår det filmklipp, regn på scenen og 700 kilogram bark som slippes ned fra taket på hovedscenen. Og hvorfor jobber han nettopp med *Markens Grøde*? "Første gang [da jeg leste boken] falt jeg for skjønnheten i teksten, andre gangen for kompleksiteten. Når Hamsun legger sammen en og en, får en langt flere svar enn kun to." Hamsun ligger nærmere Hartmanns hjerte enn Ibsen. "Jeg mener han er en mer kompleks forfatter. Diskusjonen omkring ham er også mer spennende, ikke minst den ambivalensen folk har til ham på grunn av forholdet til Hitler og fascismen." Teatersjef Eirik Stubø mener at det er "særdeles pirrende at en tysk regissør skal gjøre Hamsun. Da må jo noe bli rett og noe galt."

(Se også rubrikk "TEATER")

Hamsun-dager i Tyskland: Hamsun-Stiftelsen Hamarøy arrangerer igjen Hamsun-dager i utlandet, denne gang i Hamburg fra 15.-18. november 2007 (foreløpig dato).

Thomas Warmuth, tysk fotokunstner (født 1968)

Tysk fotografi-kunstner inspirert av Hamsun: *Sult* var nylig tema i tysk radio. *Mitteldeutscher Rundfunk* kringkaster for tiden en serie på kulturkanalen MDR Figaro om bøker som har inspirert kunstnere. I sendingen den 31.01.07 fortalte Thomas Warmuth, internasjonalt kjent fotograf fra Erfurt, at det var Hamsuns *Sult* som sto bak et av hans sterkeste bilder. Under et opphold i Lisboa i 2001 fotograferte Warmuth spontant en uteligger som lå og sov. Da han senere betraktet fotografiet for å bearbeide det, visste han plutselig hvordan bildet måtte se ut, og at motivet var nettopp slik som han hadde forestilt seg protagonisten i *Sult*.

Warmuth forteller at han hadde kjøpt og lest *Sult* etter å ha hørt utdrag fra boken i en radiosending mens han kjørte bil. Han hadde blitt så fascinert av teksten at han stoppet bilen ved veisiden og bare lyttet. Så noterte han boktittelen og forfatteren Knut Hamsun, ingen av dem hadde

han hørt om før. Da han leste boken, "smalt den akkurat inn i en tid hvor jeg begynte å ville være helt kunstner. Da kom selvfølgelig også den eksistensangsten som enhver kunstner kjenner til, og jeg kjente meg igjen i mange av romanens situasjoner."

Sult – her i en utgave fra 1953

På spørsmålet om *Sult* fremdeles er en oppsiktsvekkende bok, svarer Warmuth: "Du kunne likeså godt spørre om Edvard Munchs *Skrik* er "opsiktsvekkende". Ut fra et aktuelt perspektiv ville jeg for begge kunstverker svare nei. Men begge, *Skrik* og *Sult*, er storartede, og de vil bestå. De har ikke mistet noe av fascinasjonen. Munchs *Skrik* viste

veien for ekspresjonismen, og Hamsuns *Sult* viste veien for fortellerperspektivet.”

Noen av Warmuths storbyfotografier (men dessverre ikke det her omtalte) ligger på <http://www.torsten-warmuth.de>. En del av radio-sendingen kan høres på <http://www.mdr.de/mdrfigaro/journal/4073196.html>.

BØKER

Fint plate-cover: Hamsuns
Paa gjengrodde stier på CD

Lydbok til salgs: Lydbokforlaget as har gitt ut Knut Hamsuns siste bok, *Paa gjengrodde Stier*, som lydbok. Det er skuespiller Kjell Stormoen som leser. Innspillingen er gjort av Kåre Mosgren og Morgan Konnestad (HiA). Kjell Stormoen (f. 1921) er bosatt i Grimstad, og har siden 2002 medvirket i den store litteraturfestivalen "Ibsen og Hamsun for ungdom" i Grimstad, der han har lest fra *Paa gjengrodde stier* for interessert ungdom. Lydboken er til salgs på Grimstad rådhus, Grimstad turistkontor og hos

bokhandler Norli i Grimstad (veil. pris kr 369,-). Spilletiden er ca 6 timer. Fotoet som ble brukt til plate-coveret er i Hamsun-familiens eie.

Ny bok i Hamsun-Selskapets Skriftserie: *Tid og rom i Hamsuns prosa (II)* er en samling med vitenskapelige artikler fra et forskningsprosjekt ved Universitetet i Tromsø. Boken ble i slutten av januar 2007 sendt til Hamsun-Selskapets medlemmer. Det er imidlertid Universitetet i Tromsø og Norges forskningsråd som i sin helhet har bekostet utgivelsen.

Styreleder Even Arntzen jobber med å få foredragene fra Hamun-dagene 2006 på Hamarøy utgitt som bok

Foredragsamling fra litteraturseminaret på Hamarøy 2006: Boken med foredragene fra fjorårets litteraturseminar under Hamsun-dagene på Hamarøy er blitt noe forsinket på grunn av sent innkomne foredragsmanus. Boka vil imidlertid

foreligge ut på senvinteren/våren 2007.

Krever historisk-kritisk utgave: I *Dagbladets* "Kulturkommentar" (22.01.07) skriver Arne Dvergsdal: "Det er viktig nå, når Ibsen-året 2006 er over, at det også lages en historisk-kritisk tekstutgave av alt Knut Hamsun har skrevet. Ludvig Holberg har kulturdepartementet overlatt til danskene. Men så fattige i ånden her på oljeberget er vi vel ikke, at vi skusler bort Knut Hamsuns tekster?"

To ensomme røster i et nazistvennlig pressekor: Olav Kobbeltveit gjør oppmerksom på en bok (*Bergens Tidende* 11.12.06), som allerede er noen år gammel, men likevel interessant lektyre, ikke minst for å belyse den offentlige diskusjonen i Hamsuns tid. I boken *Litt fascisme, herr statsminister* beskriver Tormod Valaker hvordan den borgerlige pressen skrev om det som skjedde i Tyskland og Italia på 1930-tallet. Flere aviser, blant dem *Aftenposten*, anså Hitler rett og slett som helten på 30-tallet. I et "norsk/svensk pressekor som såg med stor velvilje på det som skjedde i Tyskland" står imidlertid to nordiske skribenter som "lysande unnatak fra det nedslående inntrykket vi får av norske og svenske aviser i denne perioden: Torgny Segnerstedt, sjefredaktør i *Göteborgs Handels- og Sjöfarts-Tidning* og utanrikskommentator Ragnar Vold i *Dagbladet*." Det var Ragnar Vold som kritiserte Hamsun for hans uttalelser

om den senere fredsprisvinneren Carl von Ossietzky.

Sønnen Jan Erik Vold har nå samlet noen av farens artikler og gitt dem ut i boken *Motstand*. "Det er biletet av ein motig og ruvande pressemann som stig fram, der han – som ein av dei få – åtvåra mot nazismen og den skremmande einsrettinga som påla alle å trampa i takt," skriver Kobbeltveit.

KUNST

St. Olavs Orden til billedkunstner

Karl Erik Harr: H.M.Kongen har utnevnt billedkunstner Karl Erik Harr til Ridder I. klasse av St. Olavs Orden for hans kulturelle innsats. Ordensrådet har i sin vurdering lagt vekt på at Harr ved sin innsats som billedkunstner og forfatter har maktet å formidle nordnorsk kulturhistorie og kulturarv til folket. Rådet har også lagt betydelig vekt på bredden og allsidigheten i hans virksomhet i norsk kulturliv.

Dekorasjonen vil bli overrakt av kansellisjef Egil Vindorum i Oslo 27. februar.

Karl Erik Harr er medlem av Hamsun-Selkapet. Han var med å stifte Selskapet i 1988.

MUSIKK

Harstad I Vintervinden: Den 2. februar 2007 ble Lars Skoglunds og Annika Luschins verk "I vinter vinden" fremført i Harstad. Verket hadde hatt premiere i Hamarøy under Hamsun-dagene 2006. "I

Vintervinden gjør *Sult* til en flermedial shortstory som er mettet av uttrykk skrudd skjønnsomt sammen. Enkelt, ująlete og elegant," skriver Bård Michalsen i *Harstad Tidende* (03.02.07). 140 publikummere hadde kommet til kulturhuset for å oppleve forestillingen.

Lumsk-plate er kommet: Det trønderske folkrockbandet *Lumsk* (som ikke skal forveksles med *Lomsk* fra Lom!) har tatt for seg tekster fra Knut Hamsuns diktsamling "Det Wilde Kor" og laget musikk av det.

Lumsk-logo fra gruppens internettside
www.lumsk.no

Platen er nå på markedet. Med på å lage den var også Ola Bremnes og Harstad-vokalist Stine Mari Langstrand. Bremnes i *Harstad Tidende* (21.12.06): "Jeg er med på å synge "Om hundrede år er allting glemt", som jeg synes Lumsk har gjort veldig fin. Og jeg er imponert over hvor grundig denne gruppa jobber. Det var stas å være med på. Stine Mari kom på besøk for noen uker siden og spilte hele albumet for meg, og det varierer helt fra det lyriske finstemte til det ganske hardtslående. Jeg synes de har en forfriskende måte å ta tak i Hamsun på. Hamsun

har jo hittil vært overlatt til de lyriske folka. Han har en slags glød i diktene som er vanskelig å tonesette fordi de er så sterke i seg selv. De eneste som hittil har hatt en god tilnærming er Paus og Bjørnstad. Lumsk har tatt tak i det på en ganske annen måte, som jeg må innrømme at jeg synes er kjempetøff."

TEATER

Markens Grøde på Nationalteateret skaper oppmerksomhet: Etter premieren på *Markens Grøde* på Nationalteaterets hovedscene den 14.02.07 har pressen kommet med sine anmeldelser. En samling med nettlinter til artiklene finnes på Nasjonalteaterets internettside www.nasjonalteateret.no.

Her noen smakebiter:

«En storslagen fortelling om hvordan jordemennesket Isak dekker livets grunnleggende behov, men hvordan den såkalte sivilisasjonen, industrialisering og behov for urbant jag og fjas i fremskrittets navn gradvis kryper inn på ham». (VG)

«Her fødes og dør menneskene gjennom smerte og blod. Skuespillerne tar direkte kontakt med publikum, lager vannen ut i salen, og får oss til å synge Du skal ikke sova bort sumarnatta» (*Aftenposten*).

«Forestilling, regi og ensemble beundres for sitt register, sin teatrale annerledeshet, sin visuelle rikdom og Hartmanns skamløse mot og